

Aan mevrouw Dr M. Bussemaker, minister van OCW
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Amsterdam, 23 juni 2014

BETREFT: TALENTONTWIKKELING

Geachte minister,

Nederland wereldspeler op cultureel gebied, hoe lang nog?

Een enkele keer wordt voor het oog van de hele wereld zichtbaar hoe groot een klein land kan zijn op het gebied van kunst en cultuur: zo gingen tijdens de kerntop in april jl. de foto's van president Obama voor de Nachtwacht en de Victory Boogie Woogie de hele wereld over en is een veelheid aan kunstenaars en ontwerpers ingezet om Nederland internationaal in de schijnwerpers te zetten: van Conny Janssen Danst tot Svenja Staats en van sopraan Bernadeta Astari tot Hardwell en Marcel Wanders.

Nederland is een wereldspeler als het om kunst en cultuur gaat en dat is een grote verworvenheid. Het is het resultaat van decennia lang investeren in creativiteit en in een culturele infrastructuur met een rijke voedingsbodem voor jong en bewezen talent, dat langs vele wegen de ruimte heeft gekregen een eigen signatuur te ontwikkelen en vakmanschap te professionaliseren. Daarmee zijn wij als land ook altijd aantrekkelijk geweest voor internationaal toptalent.

Talentontwikkeling in algemene zin is investeren in het innovatieve kapitaal van een land. Dit moet passen in een politiek gedeelde overtuiging dat talent gekoesterd moet worden en dat een samenleving als geheel daar beter van wordt. Aandacht voor voorzieningen waarbij rendement (op de korte termijn) en draagvlak (slechts vertaald als 'publieksbereik') *niet* maatgevend zijn, past moeilijk in de huidige tijdgeest. Dat is ook zichtbaar in de wetenschap, waar de ruimte voor zuiver 'nieuwsgierigheidsgedreven' onderzoek steeds kleiner wordt. Toch menen wij dat een flinke investering in de voorzieningen en cruciale internationale netwerken op het gebied van talentontwikkeling noodzakelijk is. Daarmee kunnen we onze koppositie immers behouden. Ook u, minister, heeft die behoefte gesignaleerd, een enquête doen uitgaan onder beeldend kunstenaars en podiumkunstenaars en een beleidsbrief hierover toegezegd.

AFBAKENING

Ten eerste vraagt Kunsten '92 aandacht voor het belang van talentontwikkeling in alle disciplines van kunst en cultuur: muziek, theater, dans, film, letteren, e-culture, beeldende kunst, festivals, vormgeving, architectuur, erfgoed, opera en media.

Ten tweede: talentontwikkeling is niet hetzelfde als cultuureducatie. *Cultuureducatie* is voor iedereen, van jong tot oud. Het is een belangrijke voedingsbodem voor de algemene ontwikkeling en het stimuleren van amateurkunstbeoefening. Dit vindt plaats in het onderwijs, in het amateurveld en in kunstinstellingen. Via educatieve activiteiten en via amateurverenigingen wordt natuurlijk wel talent herkend.

Voor de *ontwikkeling van talent*, en zeker van potentieel toptalent, is doorverwijzing naar het kunstvakonderwijs of andere gerichte beroepsopleidingen van groot belang. Voor muziek en dans vaak al op zeer jonge leeftijd in een vooropleiding. Voor andere disciplines kan dat ook later nog; en sommigen ontdekken hun talent pas op gevorderde leeftijd.

Na het afstuderen is men startbekwaam. Daarna horen er ook nog voorzieningen te zijn om te zorgen dat scheppend en uitvoerend talent zich verder kan ontplooiën, de top kan bereiken en wij het zo hoge Nederlandse niveau in de breedte vasthouden.

WAT GAAT NIET GOED?

Innovatie en ontwikkeling van talent staat in vrijwel alle disciplines onder druk. Constateringen die Kunsten '92 heeft opgetekend vanuit de diverse richtingen:

- Het ontbreken van een visie op talentontwikkeling, zowel landelijk als lokaal/regionaal, heeft tot gevolg dat het overal hoog op de agenda staat, maar dat samenhang ontbreekt. Iedereen doet maar wat. Er is geen heldere verdeling van verantwoordelijkheden. Voor toptalent zijn geen doelstellingen geformuleerd. Ook bij de omroepen ontbreekt een ontwikkelingsplan. Bovendien: focus op toptalent dwingt tot inhoudelijke verdieping, reflectie en sterke internationale oriëntatie. De infrastructuur hiervoor is aangetast.
- Onze internationale positie staat onder druk: Nederland vervult als trekpleister voor experimentele en progressieve makers een voorbeeldfunctie. Dat klimaat wordt nu bedreigd. Toptalent verdwijnt diensgevolge naar het buitenland en internationale netwerken verliezen hun ankerpunten in Nederland (enkele sectorinstituten zijn al verdwenen; in de beeldende kunst zijn de posities van de postacademische instellingen nog altijd ongewis; het verdwijnen van de experimentele broedplaatsen en podia in de kunsten wreekt zich). Bij succesvolle programma's als Dutch Design Fashion Architecture (Dutch DFA) ontbreekt een goede follow up.

- De bezuinigingen hebben veel instellingen uitgehold. De expertise en de middelen om jong talent echt ondersteuning te bieden zijn heel beperkt. Ook bewezen talenten hebben te weinig doorgroeimogelijkheden. Dit leidt tot verschromping en vervlakking van het kunstlandschap.
- De positie van cultuureducatie in het lager en middelbaar onderwijs is problematisch. Daarmee wordt de voedingsbodem voor ontwikkeling van talent aangetast en stroomt er te weinig Nederlands talent door naar de vakopleidingen. Dat geldt zowel voor kunsten als voor de creatieve industrie. Eerste stappen voor verbetering zijn gezet. Het is urgent deze door te zetten in goede samenwerking met het culturele veld.
- Innovatie en allianties met andere terreinen, waaronder de omroepen en nieuwe media, maar ook het WO, stokken. Onze voorsprong in de e-culture verdwijnt.
- Het scouten en begeleiden van talent is een vak, na- en bijscholing vaak een must. Hiervoor ontbreken de middelen en de professionals zijn wegbezuinigd.
- De nadruk in het beleid ligt op de financiering van makers en niet op de financiering van talentplekken. Makers hoppen van het ene naar het andere project met vaak meerdere financiers en stakeholders. Dit gaat ten koste van de continuïteit van het aanbod en kost veel tijd door bureaucratie. Daardoor ontberen de makers rust en ruimte voor verdere ontwikkeling en innovatie.
- (Co)producenten kunnen over het algemeen geen of onvoldoende verantwoordelijkheid dragen voor de ontwikkeling van aankomende en bewezen talenten. Zij hebben noch de infrastructuur, noch de financieringsmogelijkheden daarvoor. Podia en festivals, oftewel de plekken waar men zich kan presenteren en 'meters' kan maken, kunnen minder mogelijkheden bieden. De productiehuizen en presentatie-instellingen die nog bestaan hebben hier ook mee te maken.
- Grote (BIS) instellingen hebben wel mogelijkheden voor talent dat binnen de eigen artistieke visie past, maar niet voor wat daarbuiten valt.
- De zwakke positie van ZZP-ers: zij hebben te weinig verdienmogelijkheden en kunnen mede daardoor nieuwe ontwikkelingen vaak niet bijhouden. Uurlonen en tarieven voor kunstenaars en andere creatieven dalen bovendien. Opdrachtgevers hollen creatieve professionals uit door gratis pitchen en disproportionele aanbestedingspraktijken. Het verschil met andere professionals (docenten, verplegers, etc.) neemt hand over hand toe. Alsof kunst en andere creatieve arbeid gratis moet zijn.

KUNSTEN '92 PLEIT VOOR EEN INTEGRALE AANPAK EN EEN LANGE TERMIJNVISIE

Om talent tot ontplooiing te brengen en te borgen is ambitieus en gedifferentieerd beleid nodig. Bovendien dient talentontwikkeling integraal te worden gezien, over de hele piramide, van basisonderwijs tot aan de internationale top.

WAT IS NODIG?

1. **Investeer in een landelijke en regionale infrastructuur voor talentontwikkeling.** Dat betekent: een landelijke en regionale spreiding van culturele instellingen en onderwijsvoorzieningen, die een duidelijke taak vervullen op het gebied van talentontwikkeling. Dat betekent ook: ruim baan voor professionals die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van talent en voor programma's die versnippering tegengaan en continuïteit voor bewezen talent kunnen waarmaken.
2. **Maak de top herkenbaar.** De verbinding tussen amateur en professional is inspirerend voor beide kanten. Stimuleer en verbeter de verbindingen tussen culturele instellingen enerzijds en instellingen voor cultuureducatie en de scholen anderzijds. Bijvoorbeeld via bemiddelaars. Stimuleer ambassadeurschap door topkunstenaars.
3. Nederlands talent op gebied van dans, muziek en theater moet de **klassieke route** kunnen blijven volgen: bijvoorbeeld van muziekschool naar conservatorium tot topinstellingen. Met reële verwachtingen en passend bij aard en inhoud van het vakgebied. Dat verdienen onze instellingen (die behoren tot de wereldtop) en dat verdient het Nederlandse toptalent.
4. Zorg voor een **vrij veld** waar onverwachte en innovatieve kunstvormen de kans krijgen te groeien en bestaansrecht te verwerven. Daarvoor is een infrastructuur nodig die het projectmatige kan ondersteunen en werkplekken kan bieden, waar geëxperimenteerd kan worden en waar begeleiding kan worden gegarandeerd. De voorzieningen die hierin voorzien, namelijk de post-academische instellingen en andere beroepsopleidingen, en het stelsel van presentatie-instellingen, werkplaatsen en productiehuisen, staat onder druk. Dit geldt niet alleen voor de podiumkunsten en de beeldende kunst, maar evenzeer voor letteren, e-culture, architectuur en vormgeving. Nieuw ontstane allianties tussen kunstvakonderwijs, productiehuisen, BIS-instellingen, podia, festivals en broedplaatsen kunnen daarbij inspireren tot nieuwe samenwerkingsvormen en nieuwe financieringsmodellen.
5. Bied meer ruimte voor **onderzoek en verdieping**. Zorg voor cross-overs tussen WO/HBO en de kunstsector. Verbreed en verbind met HBO en WO. Geef kunstenaars/alumni 'PhDO' opdrachten (kortlopende onderzoeksopdrachten gericht op nieuwe praktijken en ontwerpen, initiatief van o.a. Waag Society). Internationale netwerken zijn hierbij van groot belang. Onderzoek een derde fase voor uitvoerende kunst en ontwerp, samen met KNAW en de nieuwe Akademie van Kunsten, die zich naast de meer klassieke PhD-trajecten kan ontwikkelen.
6. En last but not least: een vruchtbare voedingsbodem is onontbeerlijk om talent tot ontwikkeling te laten komen. Dat begint op lokaal niveau en op school: fanfare, bandjes, muziek- en theaterles en beeldende vorming op school en daarbuiten in een bloeiend amateurveld: het draagt allemaal bij. **Investeren in cultuureducatie** (bijvoorbeeld het plan Gehrels in Amsterdam) **en in cultuurparticipatie** blijft nodig. Dit is een lokale verantwoordelijkheid die door de Rijksoverheid kan worden gestimuleerd.

HOE BEREIKEN WE DAT?

Door een *integrale visie* te formuleren voor ontwikkeling en borging van talent, waarin landelijke, lokale en regionale verantwoordelijkheden zijn vastgelegd, zodat bovengenoemde punten kunnen worden verwezenlijkt. Wij vragen aan de minister van OCW om hierin de regie te nemen.

Door *beleid* als maatwerk te beschouwen en *te ontwikkelen* in nauwe samenspraak en samenhang *met de culturele sector en het kunstvakonderwijs*, met cross-overs naar media, het wetenschappelijk onderwijs en de creatieve industrie (i.e. Topsectorenbeleid). Vanuit het kunstbeleid gaat het dan vooral over de trajecten voor en na de opleiding: cultuureducatie enerzijds en het verder bekwamen van toptalent en young professionals anderzijds.

Door een *investeringsplan* op te stellen voor aanvang van de volgende cultuurnotaperiode in 2017. Investeringsplan zijn noodzakelijk en leveren rendement. Wij vragen de minister dit te doen in samenspraak met de andere overheden en het culturele veld. De ontwikkeling van kunst en de creatieve sector gedijt bij vrije ruimte, zoals dat ook geldt in de wetenschap. Het is de verantwoordelijkheid van de overheden daarvoor de voorwaarden te scheppen.

Doordat de *sector zelf* de verantwoordelijkheid neemt voor *nieuwe allianties, werkvormen, publieksrelaties en samenwerking met het onderwijs*. Op dat gebied worden al tal van initiatieven ontwikkeld. Kruisbestuiving tussen gesubsidieerde en commerciële partners hoort daarbij. Selectie en begeleiding van jong talent moet meer bij de professionals in deze nieuwe allianties worden gelegd.

Tenslotte

Wij zijn van mening dat er veel kansen zijn voor onze hedendaagse en onze oude kunst en cultuur (oftewel ons erfgoed) om een belangrijke wereldspeler te blijven. Het vermogen om buiten de gebaande paden op zoek te gaan naar nieuwe vormen en kunstuitingen zit sterk verankerd in ons onderwijssysteem en in onze volksaard. Het is echter geen vanzelfsprekendheid. Behoud van die positie vraagt om actief handelen. Wij doen daarom een dringend beroep op de regering om een investeringsplan voor talentontwikkeling op te stellen. Graag gaan wij met u in gesprek daarover.

Met vriendelijke groeten

Jet de Ranitz
Voorzitter Kunsten '92

cc. Cultuurwoordvoerders in de Tweede Kamer
Raad voor Cultuur